

Menas Literatūra Mokslas

2005 VASARIO 5 d.

DRAUGO ŠEŠTADIENINIS PRIEDAS

Nr. 26 (6)

Ketinu daugiau dirbti Lietuvoje

SVAJŪNĖ ALEKSANDRAVIČIŪTĖ

Pagrindiniai mano planai būtų tokie – stengtis kaip galima geriau dirbti savo darbą, kaip galima geriau dėstyti, rašyti, kaip galima įdomiau kurti laidą, ketinu mažiau keliauti ir daugiau dirbti Lietuvoje

Leonidas Donskis – Vytauto Didžiojo universiteto filosofijos profesorius, Filosofijos katedros vedėjas, išeivijos studijų centro vyriausiasis mokslo darbuotojas, LTV kultūros pokalbių laidos „Be pykčio“ autorius ir vedėjas atsako į *Draugo* klausimus.

– Sakykite, kaip Jūs, akademinio sluoksnio žmogus, ryžotės imtis darbo televizijoje?

– Darbas televizijoje visiškai neprieštarauja mano akademinėi veiklai. Žinoma, jeigu būčiau išėjęs dirbti etatiniu televizijos darbuotoju, tada tai būtų buvęs radikalus posūkis mano gyvenime, tačiau šito neįvyko. Aš visada svarbiausią savo gyvenimo ir kūrybos dalį siejau su universitetiniu gyvenimu, juk esu dėstytojas ir tyrinėtojas, todėl svarbiausias man yra profesoriaus ir mokslininko darbas. Televizinė veikla, kurią pasirinkau, tikrai neprieštarauja mano akademinėi veiklai, nes tai kultūros pokalbių laida, o aš visada buvau labai aktyvus Lietuvos kultūrinio gyvenimo dalyvis. Laida „Be pykčio“ atspindi mano asmenybę: juk aš nesu svetimas menininkams, teatro, muzikos žmonėms. Be to, manau, kad sugebėjimas vesti kultūros laidą, turėti ką pasakyti arba prakalbinti įdomius žmones, stebint daugiatūkstantinei auditorijai, yra likimo dovana. Nuo to tik tobulėji ir stiprėji kaip lektorius. Juk, be jokios abejonės, televizijos žiūrovai mane pažįsta kaip mokslo ir universiteto žmogų.

– Kokius tikslus turėjote, pradėdamas kurti laidą „Be pykčio“? Ar visi Jūsų lūkesčiai išsipildė?

– Visų pirma norėjau šią laidą kurti kitaip nei yra kuriamos visos panašaus pobūdžio laidos – turėjau savo alternatyvinį scenarijų. Žinoma, norėjau ir vesti šią laidą šiek tiek kitaip nei įprasta todėl, kad aš nesu žaismingas ir jokiu būdu negaliu kalbėti ir kryptis į auditoriją, kaip jaunas berniukas „didžėjaus“ intonacijomis, nes tai būtų neskoninga, juokinga ir tikrai netikėta laida. Esu kitokio amžiaus ir kitokios patirties žmogus, bet aš ir įsivaizdavau, kad tokios laidos vedėjas turi būti kultūros žmogus, knygų autorius, nuolatos rimtai dalyvaujantis intelektualinėje, kultūrinėje veikloje, debatuose, bet tuo pat metu ir neužsidaręs kabine arba, kaip sako angliai, juodmedžio bokšte. Man daug patirties davė ir tai, kad aš nemažai metų gyvenau užsienyje. Tai padėjo išvengti provincialumo.

– O kas yra provincialumas?

– Nejaudrumas žmonių skirtumams. Įsivaizdavimas, kad pasaulis turi egzistuoti pagal vieną scenarijų. Nesupratimas, kad žmonija turi daug pas-

lapčių, kad kiekvienas žmogus yra paslaptingas ir jo negalima vertinti pagal kokią nors išankstinę schemą: noras savo masteliu išmatuoti visą žmoniją. Tai ir yra provincialumas.

– Dienraščio *Respublika* priedo „TV antena“ skaitytojai išrinko Jūsų vedamą laidą „Be pykčio“ kaip išpūdingiausią LRT kultūros laidą. Kaip Jūs vertinate šį reiškinį?

– Tai, kad laida „Be pykčio“ surinko daugiausia populiarumo balsų ir netgi buvo įvertinta kaip viena išpūdingiausių laidų šalia Hario Mackevičiaus „Baro“, mane nustebino. Nemanau, kad mano nekomercinė, visiškai nekoketuojanti su popkultūra laida gali sulaukti tokio žiūrovų vertinimo. Maniau, kad laida „Be pykčio“ turi ištikimą, bet nedidelę žiūrovų auditoriją, kad ją žiūri studentai, mano kolegos dėstytojai, menininkai, gal medikai, jeigu jiems ne per vėlu, protingi ir inteligentiški mokiniai, mokytojai. Maloniai nustebau ir pats sau pasakiau, kad pasaulis yra kupinas netikėtumų. Be to, toks žiūrovų įvertinimas mane maloniai įkvėpė. Supratau, kad kartais neverta skystis likimu ir neverta būti nepatenkintam, jeigu turi sau nepatinkantį ir nepatogų transliacijos laiką arba neigiamą aplinkos vertinimą. Suvokiau, kad svarbiausias man – žiūrovų vertinimas, lygiai taip pat, kaip dėstytoji nėra brangesnio pripažinimo už studentų pripažinimą, o visa kita yra tik tarp kitko.

– Interviu su Sigitu Parulskiu esate pasakę, kad, jeigu Jūsų laida vertinimo požiūriu ir toliau lygiuosis su popkultūros laidomis, kurios vyrauja televizijoje, tai jos dienos suskaičiuotos. Ką dabar apie tai manote?

– Tai, ką aš sakiau Sigitui Parulskui, buvo atmesta paties gyvenimo. Džiaugiuosi tuo, nes šiai laidai buvau numatęs pakankamai niūrų scenarijų. Maniau, kad Lietuvoje su vis labiau stiprėjančia popkultūra tokios laidos neturi jokios ateities.

Suklydau – laida tikrai egzistuos iki sezono galo. Ir aš beveik drįsčiau manyti, kad jos populiarumas susijęs ne su ypatingu turiniu, bet daugiau su pačia laidos intonacija, forma. Žmonės yra pasiilę pagarbų kreipimosi į juos, normalios diskusijų atmosferos, atspindinčios visas Lietuvos kultūros sferas, kurios dabar užmirštos. Jie pavargę nuo nepagarbos ir prasto lygio atmosferos, nusibodo ir laidos, kurios primena viešo lygio orgiją, o ne diskusiją. Aš manau, kad laidos forma, kurios kiekviena akimirka byloja apie pagarbą diskusijos partneriams ir auditori-

Prof. Leonidas Donskis.

jai, ir tai, kad laida yra nepretenzinga, skirta ne išrinktųjų auditorijai, ir lėmė žiūrovų palankumą.

– Sakykite, kaip Jums pavyksta išlaikyti tokią ramią diskusiją. Kas tai lemia – laidos svečio pasirinkimas ar Jūsų tolerantiškas požiūris?

– Visų pirma laidoje „Be pykčio“ vyksta savotiškas intelektualinis džiazas, o ne gincas. Juk diskusija gali reikšti ir improvizaciją. Ne visada debatai sutampa su diskusija arba dialogu. Diskusija gali būti tiesiog keitimasis nuomonėmis arba vienas kito nuomonių pratęsimas. Čia, kaip džiaze, – įdomi gera muzikinė frazė įkvepia kažkam. Tada susiduri su kažkokia logika arba impulsu, kuris praplečia suvokimą. Taip ir mūsų laidoje – vyksta savotiškas intelektualinis džiazas – žmonės girdi vienas kito žodžius. Mes stengiamės, kad laidoje neatsirastų du nesusiliečiantys monologai, bet kad būtų du vienas kitą girdintys diskusijos partneriai.

Manau, tam įtakos turi ir laidos dalyvių pasirinkimas, nes yra žmonių, kurie gana savotiškai supranta pačią diskusiją. Gaila, bet dar ne visi suvokia, kad diskusija yra vertinga pati savaime, nes tai yra komunikacija – žmonių keitimasis nuomonėmis, idėjomis, o ne kolizija ar susidūrimas, kurį būtina laimėti. Diskutuojant išgirstamos įvairios nuomonės, siūloma kita alternatyva, kitoks požiūris ar aspektas.

Ramią diskusiją padeda išlaikyti ir tai, kad laidos „Be pykčio“ diskusija yra nerežisuojama. Aš labai sąžiningai drįstu pasakyti, kad kartais mes patys nežinome diskusijos baigties. Renkamės sunkesnę ir rizikingesnę kelią, dėl to kartais lėtėja laidos tempas ir ritmas. Juk nėra nieko paprastesnio, kaip surežisuoti diskusiją – paprašyti, kad vieni laidos dalyviai atkakliai kartotų vieną teoriją, o kiti kitą – tokiu bū-

du, kai yra ginamos dvi pozicijos, labai lengva dirbtinai sukurti priešpriešą. Bet tai neįdomu, nes tai – pati primityviausia dramaturgija. Vėliau, kad laida būtų dinamiška, žaisminga, sunkiai tenka dirbti režisieriui ir man. Bet tik tokiu būdu mes išvengiame to paviršutiniško pigaus rekšminimo.

O kaip aš pasirinku žmones? Visada turiu tokią „tylią savo žmonių galeriją“, kuriuos norėčiau kalbinti savo laidoje, nes jie man įdomūs. Aš ilgai galvoju apie pokalbį su jais. Kūrybinė grupė man visada palieka laisvę pasakyti paskutinį žodį, nes būna atvejų, kada pašnekovai gali būti labai įdomūs ir turi ką pasakyti, bet aš matau, kad jie nesiderina psichologiškai. Tada taip ir pasakau kūrybinei grupei, kad jie paneigia vienas kitą. Mes vengiame laidoje ir garsenybių.

Labai norėčiau kalbinti iš viso nežinomus žmones – normalius studentus, muzikantus, įdomius pašnekovus iš mažo miestelio, didmiesčio. Man tai būtų labai įdomu. Žinoma, su garsenybėmis dirbti lengviau – jos garantuoja žiūrovų dėmesį. Sugebėjimas prakalbinti žvaigždes ir parodyti jas ne jų spindesyje, bet normaliomis akimirkomis, kaip normalius žmones, taip pat reikalauja rimto darbo. Bet ir dabar, jeigu mes kviečiame į laidą žinomą žmogų, stengiamės neekspluatuoti jau visiems žinomų dalykų, bet atrasti jame kažką nauja. Be to, norisi kviešti tuos žmones, kurie turi ką pasakyti, atsižvelgiant į situaciją, atsižvelgiant į kultūrinę bei politinę Lietuvos gyvenimą arba susiejant dabartinį su praeitimi. Mes ieškome sąskambių su laiku, su žmonėmis ir tokiu būdu mums į galvą ateina pašnekovai.

– Aš tiesa, kad dabartinė karta skursta kultūriškai, nes nesugeba patys atsakyti į svarbius gyvenimo klausimus, pasiduoda masės nuo-

monėi, kuria, kaip žinia, formuoja žiniasklaida?

– Mano nuomone, ši problema yra dar sudėtingesnė. Mano arba dar vyresnei kartai buvo lengviau. Todėl, kad sovietmečiu, kada mes augome ir formavomės, kultūra buvo vienintelis prasmingo gyvenimo prieglobstis. Tada mus visus siejo kultūra, nes prasmingas pokalbis reiškė pokalbį apie gerą knygą, rašytoją, teatrą, gerą muziką. Mes gyvenome kultūra, nes nebuvome laisvi. O dabar jauni žmonės gyvena laisvoje visuomenėje. Kad ir kokia komplikuota būtų dabartinė situacija, bet vis dėlto gyvename laisvoje šalyje, kurioje pasirinkimų labai daug. O kultūra yra tik viena iš galimybių. Žinoma, sociologine prasme viskas yra kultūra, net tai, kaip mes kalbame su tėvais arba laikome šakutę ir peilį. Tokiame pasaulyje, koks jis yra dabar – globaliame, sumažėjusiame, galimybių yra labai daug, todėl jauniems žmonėms labai sunku atrinkti vertybes. Yra daug įdomių ir gerų dalykų, ir tikrai nedrįskina pasakyti, kad Lietuvoje dabar dominuoja tik „kičas“. Juk yra nuostabus teatras, turime geros literatūros, šiuolaikinio meno pavyzdžių, įvairių menininkų projektų. Tačiau jaunimui nelengva atsirinkti tai, kas iš tikrųjų vertinga. Ir manau, kad dėl to reikia kelti ypatingas užduotis tiek televizijai, tiek universitetams, kad padėtų jiems orientuotis ir išmokyti mąstyti kritiškai, protingai suvokiant kontekstą ir vengiant daryti skubotus sprendimus.

– Ar tiesa, kad mūsų žmonės trūksta kritiško požiūrio į savo aplinką?

– Taip, tai tiesa, tačiau aš nelinkęs suabsoliutinti paties kritiško mąstymo, nes jis kartais gali peraugti į savęs priešiškumą arba karikatūrą. Į tokį visiškai neatsakingą visko neigimą. Bet pagarbiai kritiškas požiūris į pasaulį neturi pakaitalo. Kritiškai žvelgti, kitaip sakant, nepasitikėti išankstinėmis nei savo, nei kitų nuomonėmis, yra labai svarbus bruožas. Mums jo tikrai labai trūksta, nes mūsų universitetai šito nemoko. Jei- giu ir turime daug gerų bei gabių studentų, išmintingos profesūros, neturime diskusijų kultūros, kurią turi amerikiečiai. Neturime tokios intelektualinės partnerystės, kurią turi britų universitetai – kai studentai ir dėstytojai suvokia savęs kaip tos pačios bendruomenės atstovus. Juos vienija gyvenimo būdas, pasišventimas toms pačioms vertybėms. Mes pritaikome tą patį biurokratinį modelį ir akademinę institucijai, ir kūrybinėms organizacijoms. Ir jis labai dažnai žudo nepriklausomą kritišką mintį. Mūsų žmonėms kur kas būdingesnė subordinacija negu kritiška mintis. Bet aš noriu tikėtis, kad visu tuo bus atsi-kratyta.

– Jums teko artimai susipažinti su JAV, D. Britanijos, Švedijos, Suomijos, Vengrijos universitetais, palyginkite, kuo jie kuo panašūs į VDU ir kuo skiriasi?

– Skirtumų labai daug, pirmausia kultūrine plotme. Ne-

paisant to, kad VDU yra labai daug tarptautinių programų, jis yra nacionalinis universitetas. Tuo tarpu daugelis Amerikos universitetų yra visiškai tarptautinės įstaigos. Juose patenki į labai turtingą įvairių kultūrų aplinką. Panašūs ir britų universitetai. Švedijos arba Suomijos universitetai labiau panašūs į lietuviškus, nes jie taip pat yra nacionaliniai. Kad galėtų priimti šitokių žmonių įvairovę, universitetas turi būti pasirengęs intelektualiai, nes tai jam padeda, išryškina stipriąsias jo pajėgas. Aš norėčiau palinkėti to ir VDU, kad jis kviestųsi įvairius žmones. Kita vertus, jeigu tu esi įdomus tarptautinei auditorijai, busi dar įdomesnis saviems. Tai nepažinimas kartais „užmigo ant laurų“. Vadinasi, skirtumas būtų tas, kad mes šiek tiek verdame savose sultyse. Nors VDU ir yra liberalus universitetas, tačiau norėčiau palinkėti, kad jis taptų dar atviresnis pasauliui.

O pagrindiniai skirtumai galbūt tokie, kad ten daug ką lemia ne tiek profesūros arba vadovybės sprendimai, kiek patios katedros, studentų savivaldos. O tie Amerikos, D. Britanijos universitetai, kurie man patinka, yra tikri kultūros židiniai. Juose daug kamerinės muzikos, džiazo, koncertų, meno ekspozicijų. Jeigu aš galėčiau kažką siūlyti VDU, tai manau, kad čia galėtų vykti gero kino peržiūros, daugiau kultūrinių diskusijų, susitikimų su menininkais, literatūros vakarų. Žinoma, akademinis gyvenimas turi būti pirmoje vietoje, bet universitetas turi būti ir kultūros židinys plačiaja prasme, gravitacijos centras, traukiantis ne tik studentiją, bet ir kitus žmones.

– Žiniasklaida paskelbė, kad STT imsis kovos prieš nesąžiningus studentus. Kaip manote, ar tai logiška? Ar nereikėtų keisti studentų mąstymo, o ne imtis kažkokių drastiškų priemonių?

– Tai iš tiesų absurdiška. Aš kategoriškai būčiau prieš, kad bet kuri specialioji tarnyba kištų nosį į akademinę instituciją. Tai yra ne jų reikalas. Rektorių vietoje aš būtinai protestuočiau ir neleistų tokių dalykų. Tai yra dėstytojų ir studentų santykių problema. Pagaliau tai yra siaubingas akademinės institucijos išniekinimas – leisti, kad jėgos struktūra dalyvautų sprendžiant tokią problemą. Šiuo atveju galima tik apeliuoti į žmogaus sąžinę ir jo savimone.

Aš taip pat netoleruoju nusirašinėjimo, juk dėstydamas aš visu savo darbu ir visa savo laikysena demonstruoju pagarbą studentams, o nusirašinėjimas arba panašių triukų darymas, naudojant „copy – paste“ funkcijas, rašant darbą, tai yra nepagarba ne tik man, bet ir savo studijoms. Todėl aš visada pasistengiu sugėdinti žmogų, bet jo nebūdžiu, nes netikiu drastiškais metodais, bet tikiu gėdos jausmu ir žmogaus sąžine. Galbūt tas žmogus niekada daugiau to nedarys. Baudimas niekada nieko neišmoko, svarbiausia, kad žmogus suvoktų, jog suklydo ir daugiau niekada to nedarytų.

– Esate filosofijos katedros vedėjas, rašytojas, televizijos laidos vedėjas, kuri šių jums yra svarbiausia?

– Man svarbios visos veiklos, tačiau esu laimingas rašydamas, nes aš – kūrybos žmogus, bet, jeigu vien tik rašyčiau ir nedėstyčiau, man trūktų dėstyto. Aš myliu studentus ir mėgstu pedagoginį darbą. Todėl universitetas yra ta vieta, kur aš viską galiu suderinti. Jeigu nebendračiau su studentais ir net jeigu jiems retkarčiais gita nepagročiau, daug ką prarastčiau. Bendrauti su jaunais žmonėmis reikia jau vien dėl to, kad suprastum aplinką, kurioje gyveni, priešingu atveju ta aplinka neatspindi paties gyvenimo.

– Europos komisijos kampanija „Už įvairovę prieš diskriminaciją“ išrinko Jus įvairovės ambasadoriumi, sakykite, ar lengva šiandieninėje visuomenėje išlikti tolerantišku?

– Būti tolerantišku nėra lengva ir, matyt, niekada nebus tam tinkamo laiko. Tolerancija nėra vien tik gebėjimas priimti visų nuomones arba neutralus reagavimas. Tolerancija yra suvokimas, kad žmonija yra be galo įvairi, ir sugebėjimas atsispirti pagundai klasifikuoti žmones kaip gyvūnus. Tai tikrai labai nelengva, nes gerbti skirtumus yra beveik aristokratiškas reikalaujantis dalykas. Tam reikia didelio dvasinio darbo, nes tolerancija reikalauja labai didelių pastangų, žinoma, jeigu mes jos nepainiojame su abejingumu arba su paprasčiausiu mandagiu oportunizmu.

– O kur yra ta riba tarp tolerancijos ir abejingumo?

– Tolerancija pabrėžia įsipaigojimą vertybėms, o abejingumas yra ne kas kita, kaip sugebėjimas išvengti konfliktų arba kolizijos, nereaguojant į nieką rimtai. Tolerantiškas žmogus suvokia, kad ir kitos vertybės gali būti labai svarbios, ir jis mėgina tas vertybes suprasti, žinoma, neišsivadėdamas savųjų.

– Kas dabar artimiausiose profesoriaus Leonido Donskio planuose?

– Aš dar niekada negyvenau tokio intensyvaus gyvenimo kaip dabar, gal todėl anksčiau man būdavo kur kas lengviau prognozuoti ateitį, nes tada žinojau, kad mano planai tikrai bus realizuoti. Šiuo metu suplanuoju vieną, įvyksta visai kas kita. Todėl sunku pasakyti, kurie iš mano planų yra ilgalaikiai, o kurie – trumpalaikiai. Kartais pats gyvenimas viską koreguoja. Bet pagrindiniai mano planai būtų tokie – stengtis kaip galima geriau dirbti savo darbą, kaip galima geriau dėstyti, rašyti, kaip galima įdomiau kurti laidą, o kas bus ateityje – žiūrėsime. Bet dabar tikrai žinau, kad ketinu mažiau keliauti ir daugiau dirbti Lietuvoje.

TURINYS

Pokalbis su prof. Leonidu Donskiu.

Poetės L. Šimkutės sėkmė Australijoje. Laiškas iš Terra incognita Australis.

Lietuvių operos darbai. Mėlynžmogiai ir teatras. Kaktusas.

Leidiniai.

LIDIJA ŠIMKUTĖ

SUGRĮŽTU

iš kur esu kilusi
apleista ir vėl atrasta
po permatomu dangumi

einu palei upę
atsisakiusių verkti

jį tiesiasi per laiko
išniokiotą peizažą
ir peiliais perkirstą aušrą

brendu rasota žole
vėjui kalant mano basas kojas

delnai atsiveria gniaužiasi

einu uolėta upės vaga
surinkus akmenėlius

paleidžiu tekančion srovėn

MANO MOTINA

sėdi
ir stebi

raudonus eukaliptus prie upelio
praeivius su šunimis
prieš daugelį metų
sodintas rožes ir krūmus

jį linkteli galvą

korelos klykia
kukabaros kvatojasi

jį girdi

lakštingalos giesmę
savo gimtajam kaime

MIESTO AKYS

keičia spalvas ir formą

išplautas dangus rengia
plynus stogus

diena praryja sapną

VILNIAUS UŽUPIO

sienos šnabžda

už posūkio tykoja
voratinkliai

ir gėlės žydi
vandens nuotakose

tarsi sapnas gimęs iš alkio

EUKALIPTAI

meta kamieno žievę

žiedadulkės skleidžia rūką
ant rastų stalo

rytmečio gėlės raizgo
stulpus ir tvorą

klausančios medžių aidą

hortenzijos ir agapantos
stiebiasi stebuklingoj šviesoj

atgimsta mano oda

NAKTIS

blizgančiais dantimis
įkando mėnuliui

violetiniam danguje

STINGTI AR IŠTIRPTI

įrėžta akmenyse

sulaužyti ar sulenkti
aidėjo medžiuose

tekėti ar deginti
sukosi galvoj

gyvenimo ratas
mirusiųjų medis

Lidijos Šimkutės sėkmė Australijoje

IMELDA VEDRICKAITĖ

Džiugi žinia iš Australijos pasiekė poezijos skaitytoją: vienas Lidijos Šimkutės eilėraščių iš jos naujausiojo poezijos rinkinio *Vėjo žvilgesys* (2003) buvo išrinktas vienu geriausiu nuo 2000 metų australų eilėraščių Ketvirtajame Australijos poezijos festivalyje, rengiamame Australijos poetų sąjungos. Šio festivalio tikslas – sugyventi australų susidomėjimą šiuolaikine savo šalies poezija.

Tarp geriausių 2004 metais pripažintų australų poetų – Adam Aitken, Jordie Albison, Bruce Beaver, Les Murray ir John Tranter, kurių eilėraščiai pretenduoja į „Tūkstantmečio eilėraščių“ titulą, – įrašyta lietuvių ir anglų kalba kurianti Lidija Šimkutė bei jos eilėraštis „Mano tėvas“ („My father“). Australijos Nacionalinis radijas ABC programoje „Meno popietė“ transliuos aktorių skaitomus poezijos festivalio geriausiais išrinktus eilėraščius, tarp jų ir minėtą Lidijos Šimkutės eilėraštį, kurį festivalio vertinimo komisijai rekomendavo žymus australų poetas ir kritikas Michael Sharkey.

Lidija Šimkutė, poezijos rinkinių *Antras ilgesys* (1978, JAV), *Prisiminimų inkarai* (1982, JAV), *Vėjas ir šaknys* (1991, Lietuva), *Tylos erdvės. Spaces of Silence* (1999, Lietuva), *Weisse Schatten. White Shadows* (2000, Austrija), *The Sun Paints a Sash* (2000, JAV), *Iš toli ir arti. Ždaleka į bliską* (2003, Lenkija) autorė, garsėja minimalistinės formos „meis-

tryste ir savotišku estetizmu siekiu. Poetės eilės spausdinamos ne tik Lietuvoje ir Australijoje, jos yra verstos į 9 užsienio kalbas: japonų, makedonų, ispanų, italų, vokiečių, lenkų, arabų, ukrainiečių, latvių. Naujausia poezijos knyga *Vėjo žvilgesys. Wind Sheen* (2003, Lietuva) dar kartą paliudija poetės gebėjimą išgryninti asmenines patirtis iki mitinių universalijų.

MANO TĖVAS

atsikėlė savo karste

sakydamas tai gali būti tavo
karstas ateinančiais metais

nusibodo man čia
tarė jis

apačioj tik vanduo
viršų alkanos dulks

jis palenkė galvą

degtuko šviesoj

nebemačiau savęs

ar ko kito

Poetas M. Sharkey „Tūkstantmečio eilėraščių“ titului pasirinktame L. Šimkutės eilėraštyje „Mano tėvas“ greičiausiai bus įvertinęs nepaprastai intymų priartėjimą prie vienos didžiųjų gyvenimo paslapčių – mirties paslapties, neleidžiančios sau primesti jokios mums žinomos patirties formos, o visgi... eilėraštis, kuri pamatus grindžia poetės

sapno/vizijos vaizdinys, įstengia užčiuopti kone nepagaunamą gyvybės ir mirties jungtį. Šio eilėraščio, kaip ir viso tomelio (beje ir ankstesniojo – *Tylos erdvės*) eilėraščių kompozicinis principas – atsakyti pavadinimo, kaip autoriaus ir skaitytojo tarpininko (eilėraščio idėjos, o greičiau jos autorinės interpretacijos, pabrėžimo), ir jį paversti labiau integruota eilėraščio teksto dalimi. Tokiu būdu autorė išgauna ypatingą artumo, čia ir dabar vykstančios misterijos efektą, atidengdama eilėraščio sakomą pasaulio intymybę. Vos kelios eilutės ima betarpiškai apeliuoti į slapčiausią kiekvieno skaitytojo patirtį: nenutrūkstanti ryšį su tėvu (protėviais), su savo kūno pradžia ir dvasios tapatybe. Nuo *Odisėjos* žinomas pokalbio su mirusiais protėviais motyvas išskyla staiga: tarsi atsiveria karsto, kuriame prisikelia mirties tėvas, scena. Tik pokalbis čia pradeda ne gyvasis keliautojas, o mirusysis. Tai mirtis kreipiasi į gyvenimą, kalbina jį ir palieka jam viltingą šviesos blyksnį: mirties zonoje įmanoma keliauti toliau, užleidžiant karstą savo palikuonims. Pasitraukusiojo realybė užgožia gyvųjų pasaulį, joje nebeįmanoma „veido veidui“ būseną, kaip nebeįmanomas ir pats pokalbis. Eilėraštyje „Mano tėvas“ skaitome: – „jis palenkė galvą / degtuko šviesoj / nebemačiau savęs / ar ko kito“, o rinkinyje kiek anksteliau įkomponuotame eilėraštyje „Diena apgaubta“ lie-
taus, gyvybės vandens apgaubta diena veido su veidu ryšį tar-

si padaugina veidrodiniais atspindžiais:

DIENA APGAUBTA

lietumi

kai daiktų
šešėliai virpa

veidas aidi veidą
sienos tampa veidrodžiais

Gyvieji nebesugeba užtikrinti prasmingo pokalbio, nes nebelieka „veido artumo“, o E. Levi-
no žodžiais tariant, veido artumas juk yra „prasmės gimimas“.

Tėvas tampa ne pokalbio dalyviu – jis perspėja dėl artėjančios mirties, yra testamentas skelbėjas, ne „kūno“, o „dvasios“ draugas, kuris prisiima mirties šauklio, *nuncius mortis* vaidmenį (Ph. Aries. Nudienos pasaulis, slepiantis mirtį, ją traktuodamas kaip ligą, kažką, ką galima atsaukti, palieka savo pėdsakus ir šiame eilėraštyje: amžinybės ir laikinumo sankirta, įkalinimas mirtyje, palieka dviprasmišką viltį pasitraukti iš mirties zonos. Atgimimo pažadas – uždegama liepsnelė – apakina gyvuosius, gaubiamus karsto tamsos, ir tai jie, o ne „išėję tėvai“ pasitraukia nuo prasmingo buvimo, nustodami „matyti veidus“, nebesugebami atsirasti prasmės užuomazgoje.

(Dr. I. Vedrickaitė dirba Literatūros ir tautosakos institute, Vilniuje. Straipsnis spausdintas *Literatūra ir menas* 2004.9.17). Apie poetę Lidiją Šimkutę daugiau sužinoti galima internete: www.ace.net.au/lidija

Laiškas apie graiką Ptolemy, anglą James Cook ir Terra Australis incognita

NIJOLĖ JANKUTĖ

Nors kaimynai vadina mane „ex-amerikiete“ arba „new Aus-sie“, bet jaučiuosi turiste, kuri nori eiti, važiuoti, žiūrėti, matyti. O ką pamatyti, ką apžiūrėti čia, vien tik Lietuvių sodybos apylinkėse, be galo daug.

Neseniai geri kaimynai nusivėžė mane į Kurnell pusiasalį. Tai istorinė vieta, ne tik Naujosios Valijos (New South Wales), bet visos Australijos, nes čia 1770 m. balandžio mėn. kapitonas James Cook, atplaukęs „Endeavour“ burlaiviu, išsikėlė į šią pakrantę, įrikiuodamas seniausią žemyną į to meto naujausius žmonių atradimus. Nepaisant, kad keliautojas Abel Tasman 1642 m. atrado Naująją Zelandiją, o kiti olandų navigatoriai Australijos pakraščius buvo įlankę anksčiau, žemyno tyrinėjimai ir kolonizacija prasidėjo su kpt. Cook kelione aplink pasaulį 1768–1771 m. Ši istorinė kelionė užpildė „baltąsias dėmes“ to meto žemėlapiuose, nes kpt. Cook išaiškino, kad N. Zelandiją sudaro ne viena, bet dvi salos, išbraižė žemėlapius rytinių Australijos pakraščių ir buvo pirmas europietis, įžengęs į Havajus (kur, deja, ir žuvo nuo čiabuvių ginklo). Po 18 m. šias pakrantes vėl aplankė Anglijos laivyno kpt. Arthur Phillip ir, nutaręs, kad didžioji Botany Bay įlanka nėra patogi vieta naujakuriams, pirmąją britų koloniją įsteigė šiek tiek toliau į šiaurę, uždaresnės įlankos Sydney Cove pakrantėje. Dabar čia išaugo milžinas Sydney

miestas; čia ant Bennelong iškyšulio stovi, savo spindinčias bonias, kaip bures išskėlę, garsieji Operos rūmai.

Grįžtant į Kurnell pusiasalį – kpt. Cook ir „Endeavour“ jūreivių aplankyti pakraščiai labai gražiai sutvarkyti, įvairios vietos atitinkamai pažymėtos paminklais, atminimo lentomis, užrašais. Ši pakrantė (100 hektarų) 1899 m. buvo paskelbta, kpt. Cook ir jo laivo igulos atminimui, pirmąją istorinę Australijos vietą. Dabar ji priklauso Botany Bay valstybiniam parkui.

Paminklų takas (Monument Track) vingiuoja įlankos pakraščiu. Atoslūgio metu prie pat

Toliau nuo pakrantės – plačiai skėryčiojasi kažkokios figūrušies milžinai lapuočiai ir susikūprinę, negražumu gražūs, Banksia medžiai, pavadinti botaniko Banks vardu. Ir turistai, ir vietiniai piknikauja–užkandžiauja, pasklidę po plačias pievas.

Viduryje šios vadinamos kpt. Cook išsikėlimo vietos stovi nedidelis muziejus–informacijos centras (Discovery Center). Jame veikia nuolatinės parodos: „Kpt. Cook 8 dienų nuotykių, tyrinėjant Botany Bay pakrantes“ ir „Wetlands Reflections“ apie netoliese esantį Towra iškyšulio draustinį paukščiams. Be to, čia užtektinai ir suvenyrų: atvirukų, žemėlapių,

mės pietuose, anot Ptolemy, „būtiną planetos pusiausvyrai“. Tas paslaptingas žemynas jau senovėje buvo vadinamas „Terra Australis Incognita“. Britai nutarė toliau išbandyti, juos visad lydėjusią naujų žemių kolonizavimo laimę, šį kartą visai slapta!

Pasitaikė gera proga „Terra Australis“ ieškojimui. 1768 metais buvo Veneros pro Saulę praėjimo (transit) laikas, ir Europos astronomai sujudo tą dangišką spektaklį pamatyti. Patogiausia stebėjimo vieta – britų atrastoji Tahiti sala. Tai gi, Britanijos Karališkoji draugija suplanavo ten siųsti laivą su mokslininkais ir astronomijos priedangoje, pradėt to paslaptingo žemyno ieškojimą.

Šiai ypatingai kelionei laimė ir garbė teko jaunam, neturtin-
gos kilmės James Cook, patyrusiam laivininkystėje, dirbant anglis vežiojančiuose laivuose. Jis buvo pakeltas į leitenanto laipsnį ir paskirtas kapitono suremontuoto, 368 tonų burlaivio vardu „Jo Karališkos Didenybės Endeavour“.

Prieš išplaukiant į šią lemtingą kelionę kpt. Cook gavo iš Britanijos admiraliteto specialų užantspauduotą laišką – „labai slapta!“ – su įsakymu jį atidaryti tik išvykus iš Tahiti. Tame laiške buvo įsakymas plaukti į pietus iki 40 paralelės ir ten paieškoti „Continent or Land of great Extent“. Tokį žemyną suradus, – toliau aiškino slaptas laiškas, – išbraižyk pakrančių žemėlapius, rink gyvūniją pa-

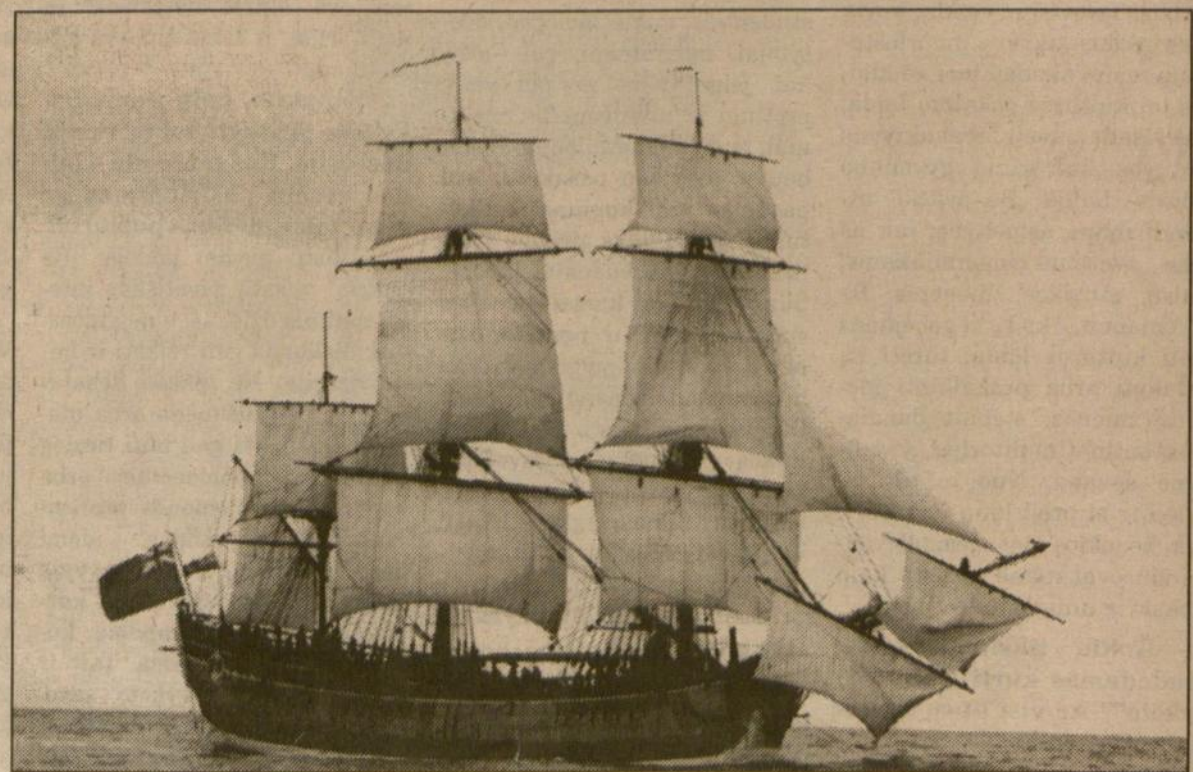
Išbraižyk pakrančių žemėlapius, rink gyvūniją pavyzdžius, stebėk vietinius gyventojus ir su jų pritarimu, užimk tą kraštą Britanijai

kranto matyti korėtos, akytos, duobėtos uolos, tartum šveicariški sūriai. Kiekviena jų duobė ir duobutė pilna sūsaus, šilto vandens ir perlais blizguliuojančių kiautelių. Takas apso-dintas čia visur puikiai augančiomis Norfolk pušimis. Tai iš tikrųjų karališkas medis, labiau panašus į Simono ilius-tracijas užburtoms pasakoms, negu į bet kokias pušis. Prie šio tako stovi ir paminklai: obelis kas kpt. Cook, paminklai botanikams Sir Joseph Banks ir dr. Daniel Solander. Atminimo lenta – čia mirusiam jūreiviui (able bodied seaman) Forby Su-therland jo vardo iškišulys.

ištraukų iš kpt. Cook dieno-raščio ir nemažai įdomių kny-gų.

Bet patys įdomiausi faktai ne tiek apie šią istorinę vietą, kiek apie visą, tuo metu labai įslap-tintą, kpt. Cook kelionę. Tos ke-lionės istorija tokia:

Viduryje 18 a. drąsūs ir lan-dūs britai, kolonizavę Š. Ame-riką, Karibų salas ir nemažai Indijos, atkreipė dėmesį į Ra-mųjį vandenyną, ieškodami naujų kelių prekybai. Anglų lordai, admiralai, geografi ir mokslininkai susidomėjo grai-kų astronomo Ptolemy (gyvenu-sio prieš 1600 metų) hipoteze apie didžiulį žemyną mūsų že-

Kpt. Cook burlaivio „Endeavour“ replika, pastatyta pagal to laivo matus ir tonažą. Projektas kainavo 16 mln. dol., darbas truko 6 metus.

vyzdžius, stebėk vietinius gyventojus ir, su jų pritarimu, užimk tą kraštą Britanijai! Žodžiai „su jų pritarimu“, ne-paisant, kad buvo parašyti prieš porą šimtmečių, skamba taip pat ironiškai, kaip ir šiais laikais, kada bet kokio vardo okupantas užima svetimą kraštą „su gyventojų pritarimu“!

Ir taip kpt. Cook iškeliauo su slaptomis instrukcijomis, 368 tonų „Endeavour“ burlaiviu, vežančiu 94 vyrų igulą, jų tarpe mokslininkus: dr. Daniel Solander, astronomą Charles Green ir 24 m. botaniką Joseph Banks („gentleman of large fortune“, kaip seni dokumentai rašo), paaukojusį šiam slaptam projektui net 10,000 svarų!

O toliau, pagal populiarių po-sakį – jau istorija!

Iki kito karto apie „terra“ jau „cognita“

Gražiosios Norfolk pušys, Australijos pakrančių puošmena. Čikagoje šios „pušelės“ yra tik kambariniai augalai – net neišsivaizdavau, kad jos tokios didingos gamtoje užauga.

Kaktusas

ROBERTAS KETURAKIS

Ji ilgai sirgo.

Gulėjo lovėlėje prie galinės sienos, apmuštos šviesiai žalsvais apmušalais su smulkiažiedžių melsvų gėlyčių puokšėmis. Dešinėje švietė aukštas staciakampis langas, rėmų kryžmėmis padalintas į aštuonis kvadratėlius.

Už lango bangavo senamiesčio stogai — patamsėjusių, kerpėm apėjusių murzinai rausvų čerpių, rūdžių edamos skardos, pilko šiferio. Tarp jų kilo senų medžių viršūnės, šikart žals-ganas nuo ką tik iš pumpurų išsiveržusių švelnių, lipnių lapelių.

Namuos tvyrojo tylą. Paskui laikrodinis išmušė vienuoliktą. Senelė iš pažnytelės žadėjo sugrįžti dvilyktą. Išėdama užsuko pasiteirauti, ko norinti, kad vienai nebūtų liūdna. Ji paprašė, kad senelė atneštų iš savo kambario pražydušį kreivą, spygliuotą kaktusą. Trys balti žiedai švietė šio rustaus augalo šonuose, ir jai norėjosi ilgai į juos žiūrėti.

Senelė mergaitės prašymą išpildė. Kaktusą ji pastatė ant plačios palangės, prieš tai padėjusi rudą keraminę lėkštelę. Žiedus atsuko į jos pusę. Ji padėjo senelei ir nusišypsojo.

Mergaitė pasirodė, kad žiedai taip pat nusišypsojo.

— Senele, kaktusas šypsosi, — tyliai tarė mergaitė.

— Gėlė visados šypsosi šviesioms akims, — paaiškino senelė.

Mergaitė kurį laiką stebėjo, kaip senelė švelniai sulenktais pirštais palietė kaktusą — lyg padiršindama jį naujoje vietoje, nubraukė nuo palangės ir delną jos įmatomus trupinėlįs, kopstėlė ant staliuko, pristumto prie mergaitės lovos, rugiagėlėm išsiuvinėtą staltiesėlę, palietė jos gelsvą plaštaką, gulincią ant lovatiesės, išsitiesė, viską nužvelgė giliu rudom akim.

— Tai jau eisiu. Grišiu po valandėlės su lauktuviu — neuobodžiauk ir neliudėk.

Girdėjo, kaip ji užrakino

priekambario duris, lėtai leidosi laiptais.

Ir vėl tvyrojo tylą.

Kaktuso žiedai kvepėjo karšta saule ir karštu vėju. Tai buvo dykumų ilgesys. Mergaitė įsivaizdavo gelsvo smėlio gubrius, karštą baltą saulę, mažas šešėlių dėmes, vos įmatomas oro mirgėjime.

Liūdesys įėjo ant pirštų galelių ir sustojo galvugalyje.

Jai norėjosi bristi per karštą dykumą, basomis kojomis užgauti švelnaus smėlio garankštes, iš po delno žiūrėti į toluomoje dunksančius juodus kalnus, kurių papėdėje tikriausiai augo kaktusai — šito, žydinčio ant palangės, seserys ir broliai.

Švietė trys žiedai ir jų šilkinėje gelmėje lėtai sukuriavo vos įmatomi auksinių dulkelių debesėliai.

— Vienas žiedas senelei, kitas mamai, trečias — man. Gaila, kad nėra ką paskirti tėveliui ir broliukui...

Ji susikaupusi užlenkė pirštus — reikėjo penkių žiedų.

— Prašau tavęs, — sušnabzdėjo mergaitė, — dar dviejų žiedų, kad visiems būtų gera...

Du auksinių dulkelių debesėliai išplaukė iš marmurinių žiedlapių gelmės ir prigludo prie spygliuoto kaktuso šono, greta trijų švytinčių žiedų.

Ten, kur jie prigludo, pakilo dideli pumpurai ir neskubėdami atsivėrė. Žiedų šilkinėje gelmėje taip pat glūdėjo auksiniai debesėliai.

Mergaitė nusijuokė ir suplojo delneliais:

— Ačiū tau, ačiū tau, ačiū tau!

Liūdesys tapo liūdesiuku ir ištirpo.

Saulės spinduliai smigo pro lango stiklą, žiro mažutėmis kivybirkštelėmis, pasiekė grindis, tiško iki lubų, kur mirguliuojo kristoliniai atspindžiai.

O jeigu visus žiedus pasiimčiau sau, — pagalvojo mergaitė, — du įsisėgčiau į plaukus, du prie megztuko kišenaitės, vieną laikyčiau rankoje — būčiau kaip princesė...

Vos tik šita mintis šmestėlėjo, lyg užklydusi kregždė, žiedai emė tamsėti, užgeso jų sidabrinis švytėjimas, dingo auksinių dulkelių debesėliai.

Dar po akimirks žiedai pajudėjo lyg lyžtelėti liepsnos ir nukrito.

Ji girdėjo, kaip jie skaudžiai atsimušė į palangę. Taip skaudžiai, kad net susopo visą kūną.

Mergaitė buvo maža ir sirgo. Ji dar nedaug ką suprato.

Bet užaugo ir supras.

Tada ši pasaka turės kitą pabaigą.

Lietuvių operos darbai bei užmojai

IUOZAS KONČIUS

Metinis vajaus pokylis su rūpestingai muzikos vadovo Alvydo Vasaitis paruošta menine programa, kurioje buvo atliktas publiką žavėjęs C. Orff muzikinis kūrinys „Carmina Burana“, — jau praityje. Po švenčių atotrūkio, Lietuvių operos vadovai visom jėgom kibo į šių metų spektaklio, P. Mascagni „Cavalleria Rusticana“ operos paruošiamuosius darbus. Laikas bėga nepaprastai greitai. Choras dabar įtemptai repetuoja penktadieniais ir sekmadieniais. Matant šį intensyvų spektakliui pasiruošimą, prašėme pasidalinti mintimis apie šioms metams parinktą operą bei jos atlikėjus.

— **Lietuvių operos lankyto-jams būtų įdomu išgirsti, kodėl šiais metais buvo pasirinkta „Cavalleria Rusticana“?**

— Čikagos Lietuvių operos chorui jau artėja didelė šventė, tai 50 metų jubiliejus. Čikagos Lietuvių opera yra vienintelė etninė operos grupė Amerikoje. Juo labiau, kad labai mažai meno ansamblių (net ir verslo bendrovių) sulaukia 50 metų sukakties. Norint pasiruošti tokiai iškiliai šventei, reikalingi įvairūs ištekliai (finansiniai, moraliniai ir t.t.). Tuo pačiu norisi publikai pateikti veiklą ir šiais 49-tais metais, kuris ne tik praturtina ar pradiuina eilinio sekmadienio popietę, bet palieka gilesnį išpūdį bei alegoriją kasdieniniam gyvenimui.

„Cavalleria Rusticana“ kaip tik ir yra tokia opera. Joje apstu gražaus dainavimo chorui ir solistams, dekoracijų reikalauja mažiau, solistų skaičius yra mažas ir simfoninio orkestro sudėtis atitinka mūsų poreikiams. Antra vertus, ši opera yra trumpesnė (2 valandos), tad reikalauja mažiau orkestrinių repetacijų, atlikti veiklą profesionaliu lygiu. Tuo būdu išvengsime deficito. Toksai apgalvojimas privedė mus prie sprendimo statyti šią operą. Tarp kitko, Lietuvoje „Cavalleria Rusticana“ (ištarimas „kavalerija rustikana“) yra vadinama „Kaimo garbė“. Tačiau lietuviškas pavadinimas (su tuo sutinka ir Lietuvoje) ne visai atitinka tikrajai pavadinimo prasmei. Reikia pamatyti operą, kad suprastum šią „plonybę“.

— **Įdomu būtų išgirsti ir apie spektaklyje dalyvaujancius solistus. Ką šiais metais išvysime iš Lietuvos, o taip pat, ką girdėsime iš vietinių solistų?**

— Turėsime progos išgirsti tenorą Vytautą Kurnicką, baritoną Eugenijų Vasilevskį ir kontraltą Laimą Domikaitę — visi pirmą kartą Čikagoje. Mūsų vietiniai solistai bus Nida Grigalavičiūtė ir Genovaitė Bigenytė. Kaip ir praeityje, kartu atvažiuoja puikus režisierius Eligijus Domarkas. Žinoma, kartu dalyvauja mūsų nuolatiniai chormeisteriai Jurgas Grabliauskienė bei Manigirdas Motekaitis (koncertmeisteris). Visi kviesti atlikėjai pasižymi aukščiausio profesinio lygio vokaliniais bei artistiniais gabumais. Kalbant apie Čikagos Lietuvių operą, negalima nepaminti ir ansamblio val-

Muz. Alvydas Vasaitis.

— **Publika visada gėrisi puikiai paruošto operos choro dainavimu, o kaip šiais metais, ar bus kur pasireikšti chorui?**

— „Cavalleria Rusticana“ veiksmas vyksta Velykų dieną. Tai pabrėžti, kompozitorius Pietro Mascagni yra sukūręs vieną gražiausių chorui operinių momentų. Pirmojoje scenoje girdėsite šį chorą, kuris prasižada su tekstu „Regina coeli“ (dainuojamas tolyniškai, pagal eklesiastinį tarimą). Žinoma, daug puikaus chorinio dainavimo yra ir prieš, ir po (pvz., Alfio chorinė daina, Išgertuvių daina), bet šis choras ypač išskirtinas, kadangi Velykų šventė Čikagoje bus neseniai praejusi. Tai bus žiūrovams momentas prisiminti ir apmąstyti Velykų reikšmę.

— **Įdomu būtų išgirsti ir apie spektaklyje dalyvaujancius solistus. Ką šiais metais išvysime iš Lietuvos, o taip pat, ką girdėsime iš vietinių solistų?**

— Turėsime progos išgirsti tenorą Vytautą Kurnicką, baritoną Eugenijų Vasilevskį ir kontraltą Laimą Domikaitę — visi pirmą kartą Čikagoje. Mūsų vietiniai solistai bus Nida Grigalavičiūtė ir Genovaitė Bigenytė. Kaip ir praeityje, kartu atvažiuoja puikus režisierius Eligijus Domarkas. Žinoma, kartu dalyvauja mūsų nuolatiniai chormeisteriai Jurgas Grabliauskienė bei Manigirdas Motekaitis (koncertmeisteris). Visi kviesti atlikėjai pasižymi aukščiausio profesinio lygio vokaliniais bei artistiniais gabumais. Kalbant apie Čikagos Lietuvių operą, negalima nepaminti ir ansamblio val-

dybos (pirmininkas Vaclovas Momkus), kurios rankose yra sutelktas visas pastatymo administracinis darbas, be kurio būtų neįmanomi šių spektaklių pastatymai.

— **Žvelgiant į ateitį kaip žinia, ateinančiais metais ČLO minės savo 50-ies metų veiklos sukaktį. Gal galėtumėte pasidalinti mintimis ir apie šią ypatingą sukaktį? Iš Lietuvių operos lankytojų girdėti, jog daugelis pageidautų, kad šia ypatinga proga būtų statoma lietuvių kompozitoriaus ar bent lietuviško turinio opera. Kuria linkme krypta Jūs, kaip meno vadovo, valdybos bei operos narių nuomonės?**

— Nėra abejonių, kad geriausia opera būtų lietuviška tema. Dar svarbiau yra, kad būtų lietuvis kompozitorius. Prie to, norisi, kad opera paliktų didelį šventišką orumą ir išpūdį bei prisiminimą to 50 jubiliejaus. Tokia opera yra kompozitoriaus Vytauto Klovos „Pilėnai“. Yra ir kitų lietuviškų operų, bet „Pilėnai“ tiesiog žiba ir atspindi lietuvišką ryšą, nuolatinį laisvės troškimą, tuo pačiu paryškina mūsų visų lietuvišką nusiteikimą. Pas mus ši opera buvo statyta labai seniai, bet buvo tik vienas spektaklis. Net ir amerikiečių žiūrovų, ir orkestrantų pasisakymai po buvusio spektaklio buvo ypač teigiami, išreiškiantys nuostabą į susizavėjimą, kad lietuviška opera tokia graži ir muzikiniai įdomi. Toks žavus ir išpūdingas veiklas reikalauja daugiau spektaklių. Publika turėtų tiesiog veržtis ir užpildyti pilnutėlę salę pamatyti šią operą. Taigi, Vytauto Klovos „Pilėnai“ pastato ateinančią 50 metų šventę atitinkamame kilnumo lygyje.

Nuoširdžiai dėkojame ČLO meno vadovui maestro A. Vasaičiui už pasidalijimą mintimis apie šį pavasarį, sekmadienį, balandžio 24 d., statomą P. Mascagni „Cavalleria Rusticana“ operą, o taip pat ir apie ateinančiais metais įvyksiančią Lietuvių operos svarbią sukaktį.

(Daugiau informacijos apie Lietuvių operą galima rasti internete www.lithoperachicago.org)

Mėlyni veidai posmoderniame Vakarų kultūros triukšme

MONIKA BONČKUTĖ

Europiečiui, nusprendusiam apsilankyti teatre Amerikoje, gali būti gana keblu susivokti ir nuspresti, kur ir ką verta pamatyti, kaip atsirinkti. Jei Europoje iš esmės vyrauja dvi pamatinės teatro tradicijos — britiškoji ir rusiškoji — tai Amerikoje galima konstatuoti įvairiausių tradicijų ir žanrų mišinį, kurio kilmę dažnai nustatyti nėra lengva.

Europoje pastaraisiais dešimtmečiais pastebimos tendencijos tobulinti ir iš esmės modernizuoti esamas teatro formas, vis dėlto dažniausiai išlaikant ribą tarp elitinio ir pop-teatro. Todėl elitinis teatras Europoje yra drąsesnis, novatoriškesnis ir eksperimentiškesnis (JAV konvencinis teatras yra labiau sustabarėjęs, čia svarbiausia yra verbalinės išraiškos priemonės, realistinė scenografija ir pan.). Kita vertus, Amerikoje daug daugiau įvairiausių nepriklausomų teatro sambūrių, kurie daug drąsiau išeina už vieno žanro ribų, ir dažniausiai tai sąlygoja ne-

įsipareigojimas konkrečiai žmonių grupei, ypač jei tai susiję vadinamuoju elitu ar pop/elitinės kultūrų ribomis.

Neabejotinai tik JAV galėjo atsirasti toks reiškinys kaip „Blue Man Group“, jau beveik du dešimtmečius stebinantis didžiųjų Amerikos miestų žiūrovus. 1987 m. trys draugai — Matt Goldman, Phil Stanton ir Chris Wink — pradėjo sekmadieninius vaidinimus savo namuose. Pirmieji žiūrovai, kurie dažnai gyvai įsitraukdavo į veiksmą, buvo trijulės draugai ir pažįstami. Jau 1991 m. „Astor Place Theater“ New York pradėjo rodyti trijų draugų sukurta vaidinimą, pasivadinę „Blue Man Group“. Netrukus teatro padaliniai įsikūrė Boston, Čikagoje ir Las Vegas, o praėjusiais metais emė veikti pirmasis „Blue Man Group“ teatras Europoje. Berlyne „Theater am Potsdamer Platz“ atidaryta 1,800 žiūrovų talpinanti sale, kurioje reguliariai pasirodymus rengia iš vietinių

aktorių atrinkti „mėlynažmogiai“.

Nusakyti, kas vis dėlto yra „Blue Man Group“, nėra lengva. Teatro kritikai iki šiol laužo galvas ir dažnai nenoriai komentuoja šių vaikinių pasirodymus, nors nemažai šiuolaikinio teatro žinovų juos liaupsina. Kiti, tiesa, „Blue Man Group“ teatrą vadina pavojingu balansavimu ant „teatro ir šlamšto“ ribos, „nepavykusiais meno bandymais“ ir pažymi, kad jų pasirodymas yra „visa tai, ko įprastai nesitikite, rengdamiesi praleisti vakarą teatre“.

„Blue Man Group“ fenomeno esmė — nepaprastas populiarumas. Jų gerbėjai — patį įvairiausių profesijų, amžiaus grupių bei skirtingo išsilavinimo žmonės. Prie įėjimo į grupės pasirodymą galite sutikti universiteto profesorius, mokyklos mokytoją, autobusų vairuotoją, studentą, jaunų porų, pensininkų ir, kas šiaip jau neįprasta, paauglių, atėjusių pasižiūrėti „mėlynažmogių“ kartu su savo tėvais. Kas dar labiau stebina, kad nemaža dalis šios margos publikos ateina trečią, penktą ar net septintą kartą. Tokia publikos ištikimybė dar labiau vertia atkreipti dėmesį, žinant tai, kad bilietai į „Blue Man Group“ pasirodymą svyruoja tarp 40–60 dolerių, o pagrindiniai jų vaidinimo elementai bei išraiškos priemonės mažai kinta. Grupės pasirodymai toli gražu nėra spektakliai tradicinėje šio žodžio prasme, todėl repertuaro klausimas jų atveju iš viso nekyka, nes nėra jokios pjesės ar kūrinio, kuris būtų vaidinamas.

Visų pirma, „Blue Man Group“ yra trys plikagalviai vyrai, galvas bei rankas nusigrimavę kobalto mėlynumo spalva. Scenoje jie nekalba ir nerodo jokių emocijų, todėl vadinti pantomima jų pasirodymus būtų netikslu. Kaip sako teatro grupės įkūrėjas ir vyriausiasis režisierius M. Goldman, trys aktoriai yra vienos būtybės įsikūnijimai. „Blue Man“ yra belytis,

nenusakomo amžiaus, socialinės padėties ar profesijos personažas. Visi „Blue Man Group“ aktoriai griežtai neigia, kad mėlyna spalva yra kuria nors prasme simbolinė. Pasak ji, tai daugiau techninis sprendimas: mėlynos galvos bei rankos padeda pasiekti norimą efektą, t. y. paslepia bet kokias aktoriaus emocijas, tačiau patią scenoje veikiančią figūrą padaro pastebimesnę bei ryškesnę.

Tai, ką scenoje išdarinėja „mėlynažmogiai“, neįmanoma nusakyti jokių vienu žodžiu. Tai „begarsio“ spektaklio, klounados, vodevilio, parodijos, modernaus šokio, dailės parodos, veiksmo teatro (performance, happening) ir mušamųjų instrumentų koncerto mišinys. Svarbu tai, kad daugelis „Blue Man Group“ narių, prieš ateidami į trupę, nebuvo aktoriai įprasta šio žodžio prasme. Daugelis jų buvo įvairiausio stiliaus muzikos grupių būgnininkai, o teatro įkūrėjas M. Goldman septynerius metus, prieš įsteigdamas „Blue Man Group“, dirbo programuotoju.

Faktas, kad „mėlynažmogiai“ yra nesugadinti įvairių teatro konvencijų, jiems neabejotinai padėjo sukurti kažką visiškai naują. Tai galima drąsiai teigti, pažvelgus į jų naudojamus instrumentus, iš kurių didžiąją dalį jie sumanė ir sukonstravo patys. Pagrindiniai trupės pasirodymuose naudojami instrumentai yra pramoniniai PVC vamzdžiai. Iš plastikinių vamzdžių šie muzikantai bei aktoriai sukūrė keletą variantų įvairių instrumentų: vienus jų kažkuris kritikas yra pavadinęs „išprotėjusiais vargonais“. Šie, tam tikra tvarka išdėlioti, o kartais galais sujungti, vamzdžiai iš tiesų šiek tiek primena vargonus. Savitas, lyg nežemiškas garsas išgaunamas guminėmis, gaubtos formos lazdelėmis. Savo pasirodymuose trys aktoriai meistriškai groja jais ir įvairiausiais būgnais bei kitais perkusiniais instrumentais su tokia energija ir aistra,

kad to gali pavydėti nemaža dalis ne tik klasikinės, bet ir roko muzikos atlikėjų.

„Blue Man Group“ vaidinimą galima vadinti pastangomis grįžti prie „pirmykščio“ vaikiesko suvokimo, gebėjimo nušėbti ir neautomatiškai reaguoti į daiktus bei reiškinius. Trupės apsisprendimas nevaruoti žodžių ir net pantomimos gali būti siejamas su postmodernistine kultūrinio triukšmo samprata: tik naujai išrastais, instrumentais sukurta muzika, nuoširdžiomis pastangomis ir „primityviais“ judesiais ir spalvomis dar galima pasakyti kažką naują šiame bereikšmio triukšmo pripildytame pasaulyje. O gal net nepasakyti naujo, bet apskritai sėkmingai komunikuoti, perduoti savo žinią.

Be įvairių spalvų bei formų vamzdžių, kiti „mėlynažmogių“ savo pasirodymuose dažnai naudojami objektai: dažai, popierius, zefyrai (neretai kartojamas epizodas, kai vienas „mė-

lynažmogis“ kitam „mėlynažmogiui“ į burną vieną po kito meta trisdešimt zefyrų, o pastarasis visus juos pagauna, nė vieno nenumesdamas ant žemės, ir susikemša į burną).

Šiaip ar taip, nei jei kam nepatinka „Blue Man Group“ vaidinimai, negalima paneigti, kad po išorinių jų pasirodymų primityvizmu slypi vienaip ar kitaip iškreiptas, tačiau atpažįstamas dabartinės Vakarų kultūros veidas. Negalima atsišikyti faktui, kad visi grupės įkūrėjai domėjosi kultūralogija, o Ch. Wink, prieš tapdamas „mėlynažmogių“, dirbo mokslo, kultūros bei meno naujienų redaktoriumi viename Japonijos žurnale ir, jo paties žodžiais tariant, kasdien turėdavo perskaityti „šimtus puslapių meno istorijos, filosofijos tekstų bei kultūrinio renginių recenzijų“.

Be to, negalima nepaminti ir to fakto, kad viename pirmųjų savo pasirodymų „Central

Park“ New York „Blue Man Group“ „laidojo“ „devintojo dešimtmečio palikimą, postmodernizmo architektūrą, miescionišką televiziją bei dekonstrukcijos filosofiją“, ir tik vėliau perejo prie labiau nugludintų, mažiau ambicingų ir iš išorės paprastesnių išraiškos formų. Paklausti, kodėl vis dėlto jie emėsi „Blue Man“ projekto, aktoriai dažniausiai atsako taip: „Mes matėme žmones, vaidinančius 6-ojo dešimtmečio stiliumi, tačiau buvome per jauni, kad galėtume tai daryti patys. Vienintelis dalykas, kuris įvyko devintajame dešimtmetyje yra tai, kad visi įsigijo vidiogrotuvus. Taigi, tiesiog reikėjo kažką „išrasti“ patiems“, — pasakojo „džiazuoti“ žodžiais nevengiantis neoficialusis trupės atstovas spaudai Ch. Wink.

Kaip jokią kitą teatrą, „Blue Man Group“ geriausia pamatyti patiems, negu klausyti draugų pasakojimų ar skaityti recenzijas laikraščiuose.

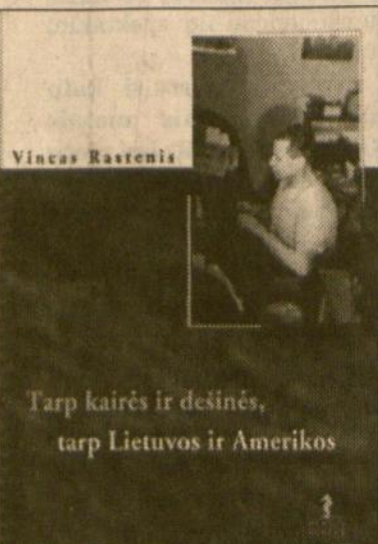

Populiari scenos naujovė — „Blue Man Group“.

Leidiniai

Vertingas publicistikos rinkinys

Tarp kairės ir dešinės, tarp Lietuvos ir Amerikos

2005 m. sausio 16 d. bus minima žymiausia lietuvių išeivijos žurnalisto, visuomenininko Vincas Rastenis (1905–1982) 100 metų sukaktis. Šiais metais Lietuvių išeivijos institutas ir leidykla „Versus aureus“ išleido jo straipsnių rinkinį *Tarp kairės ir dešinės, tarp Lietuvos ir Amerikos*. Knygą parengė instituto mokslo darbuotoja dr. Daiva Dapkutė, ji knygos sudarytoja ir vieno iš įvadų autorė. Kitas knygos įvadas, įvairiapusiškai ir išsamiai atskleidžiantis Vincas Rastenis veiklą ir asmenybę, parašė prof. Leonas Sabaliūnas ir Zenonas Rekašius. Pirmasis – žvilgsnis į Rastenis asmenybę, jo veiklą bei žurnalistinę palikimą iš šiandienos pozicijos, kiti du tekstai – prisiminimai tų žmonių, kurie labai gerai pažinojo, bendravo ir dirbo kartu su V. Rasteniu.

V. Rastenis straipsnių palikimas yra didžiulis: surinkus visus jo rašytus straipsnius būtų galima išleisti kelių tomų raštų rinkinį. Išleistoje knygoje pristatoma tik nedidelė dalis jo emigracijoje rašytų tekstų, skelbtų *Dirvoje*, *Lietuvoje*, *Metmenyse*, *Santarvėje*, *Tėviškės žiburiuose*, *Akiračiuose*.

Knygoje: *Tarp kairės ir dešinės, tarp Lietuvos ir Amerikos* spausdinami V. Rastenis straipsniai, kurie sugrupuoti tematinio požiūriu ir chronologine tvarka. Rinkinyje skelbiama keli V. Rastenis straipsniai: prisiminimai apie žymias Lietuvoje ir išeivijoje asmenybes, apie skaudžius Lietuvai ir jam asmeniškai įvykius (Lietuvos tragediją 1940 m., paskutinio *Lietuvos aid*o numerio leidimą, patirtį sovietų kalėjimuose). Autoriaus asmeninės patirtys straipsniuose pateikiamos, kaip fonas, per kurį autorius puikiai atskleidžia Lietuvai ir lietuviams skaudžias problemas, aktualias net ir šiomis dienomis, pavyzdžiui, lietuvių–žydų santykius.

Didžiausią knygos dalį sudaro V. Rastenis straipsniai, skirti išeivijos visuomeninėms, politinėms ir spaudos aktualijoms. Dalyvaudamas politiniame gyvenime, V. Rastenis sudūrė su gyvenimo svetur kasdienybę, su visuomeninio bei politinio gyvenimo problemomis, jis nuolat kritikuodavo politines partijas, jų vykdomą politiką, tarpusavio kovas ir nesutarimus. Straipsniai padeda sugrįžti į tuos laikus, primena to meto aktualijas, svarbias politines organizacijas ir asmenybes.

V. Rastenis visą gyvenimą domėjosi Lietuvos ir ten likusių žmonių gyvenimu, smulkmeniškai rinko visą informaciją apie Lietuvą – jis gaudavo be-

veik visą tarybinę spaudą, bendraudavo ir rinkdavo žinias iš atvykusiųjų į Ameriką, klausydavo Lietuvą aplankiusių įspūdžių, studijuodavo, lygindavo. Surinktos žinios bei turimos informacijos leisdavo jam laisvai pristatyti ir analizuoti Lietuvos gyvenimo aktualijas. V. Rastenis buvo vienas pirmųjų, kuris pasisakė už ryšių su Lietuva reikalingumą, kada šeštajame – septintajame dešimtmetyje lietuvių išeivijoje kilo diskusija šiuo klausimu.

V. Rastenis straipsniai išeivijoje neretai susilaukdavo ir neigiamos reakcijos, kritikos ar net pasmerkimo. Jo pozicija (bandymas neužsimerkti prieš esamas problemas ir noras atkreipti į jas visuomenės dėmesį) daliai išeivijos visuomenės atrodė kaip skaldanti vienybė. Tačiau visi V. Rastenis straipsniai turi rimtus argumentus, komentarus, palyginimus, patikslinimus. Jis išsiskyrė principingumu, erudicija, išvalgumu, ir, žinoma, tolerancija, neskirstė reikišnių ir įvykių vien tik į teisingus – klaidingus, blogus – gerus, juodus – baltus, neieškojo nei angelų, nei nusidėjėlių, o mokėdavo pasišaipyti iš vieno ir kitų bei surasti ką nors gero vienuose ir kituose.

Skaitant V. Rastenis straipsnius, galima su daug kuo nesutikti, prieštarauti, atstesti, tačiau jo minčių bei argumentų poveikis, savitos interpretacijos, platus įvykių kontekstas patraukia ir neleidžia likti abejingų. Jo išvalgios prognozės daugeliu atvejų tiek Lietuvoje, tiek išeivijoje išsipildė su kauptu, o kai kurie jo pamąstymai, atrodo aktualūs net ir dabar. Skaitytojams V. Rastenis straipsniai bei mintys turėtų suteikti nemažai informacijos apie išeivijos gyvenimo aktualijas, sukelti naujų minčių ar net idėjų tolimesniems išeivijos gyvenimo, istorijos, literatūros ar žurnalistikos tyrinėjimams.

Turbūt nedaug kam išeivijoje reikia pristatyti, kas gi buvo Vincas Rastenis. Daugelis susidūrė su juo įvairiose politinėse, kultūrinėse organizacijose, lietuvių rengtuose renginiuose, yra klausęs jo paskaitų ar skaityęs jo straipsnius.

V. Rastenis išeivijoje dažnai buvo laikomas kontroversine asmenybe. Tikriausiai kitaip ir negalėjo būti: jo įvairiapusė veikla, drąsus sumanymai, nenoras stovėti vietoje, nuolatinis veržimasis į priekį ir naujų veiklos galimybių paieškos, jo atviri, ironiški straipsniai, analizuojantys visas (dažnai skaudžias, paprastai kitų nutylimas) išeivijos visuomeninio bei politinio gyvenimo problemas, sukelėdavo prieštaringą vertinimą.

Vincas Rastenis gimė 1905 m. Zarasų apskrityje, Juozapinėje. Mokėsi Daugailių ir Salako pradinėse mokyklose, vėliau Utenos, Vilniaus ir Panevėžio gimnazijose. 1924–1927 m. V. Rastenis studijavo matematiką Lietuvos universitete, vėliau teisę. 1935 m. baigė VDU Teisės fakultetą. Po universiteto baigimo metus laiko tobulinosi Vienos universitete Austrijoje, studijavo konstitucinę ir tarptautinę teisę.

Studijų metais V. Rastenis patraukė tautininkų partijos

dėmesį. Nuo 1927 m. priklausęs Tautininkų sąjungai, 1931 m. jis tapo šios sąjungos valdybos generaliniu sekretorium. Nuo tada V. Rastenis savo gyvenimo kelią susiejo su tautininkų veikla (ne tiek su partija, kiek su tautininkų, arba, kaip jis dažnai pabrėždavo, „tautine“ ideologija). Nors apie savo tuometinį darbą tautininkų „štabe“ vėliau jis kukliai patikslindavo – „tik rašinėje“ – tačiau penkeri metai generalinio sekretoriaus poste suteikė jam progą geriau susipažinti su to meto Lietuvos vidaus ir užsienio politikos užkulisiais, o pažintys su aukščiausiais tautininkų vadais, bendras darbas su Juozu Tubeliu, Antanu Smetona, Vladu Mironu ir kitais tautininkais turėjo didžiulę įtaką V. Rastenis asmenybės formavimuisi. Kaip ir daugelis kitų to meto lietuvių veikėjų, V. Rastenis brendė kartu su nepriklausoma Lietuva. Jam teko matyti Lietuvos kilimą ir nuosmukį, būti daugelio garbingų ir ne visai garbingų, džiaugsmingų ir liūdnų Lietuvos gyvenimo įvykių liudininku. Vėliau šie nepriklausomos Lietuvos gyvenimo epizodai, prisiminimai vis sugrįždavo ir įsitempdavo į jo straipsnius. Išeivijoje V. Rastenis jo kolegos kai kada pavadinavo vaikščiojančia Lietuvos nepriklausomybės enciklopedija. Pasak jų, vargu, ar kas kitas žinojo tiek daug valstybinio gyvenimo detalių, o svarbiausia – jis mokėjo vaizdingai papasakoti tai, ką žinojo. Ne vieną kartą aplinkiniai kalbindavo jį rašyti atsiminimus, bet vis atsisardavo kitų darbų bei reikalų.

Permainos Lietuvos padangėje užklupo V. Rastenis dirbant laikraščio *Lietuvos aid*as, sekretoriumi. Atėjus bolševikams, V. Rastenis buvo suimtas, kalintas Vilniuje, Maskvoje Butyrkų kalėjime, vėliau Kaune, kur buvo išlaisvintas birželio sukilimo metu. Vokiečių okupacijos metais V. Rastenis dėsė Šiauliuose Prekybos institute, vėliau dirbo advokatu Šiauliuose. Karui baigiantis, drauge su lietuvių pabėgėlių banga pasitraukė į užsienį, su žmona Emilija išvyko į Prancūziją. Nuo 1944 m. jo gyvenimas pasisuko visai kita vaga.

V. Rastenis Amerikoje aktyviai įsijungė į Amerikos lietuvių tautinės sąjungos ir lietuvių tautinio sąjūdžio veiklą. 1948 m., K. S. Karpiaus kvietimu, V. Rastenis persikėlė į Cleveland, OH, kur iki 1951 m. buvo tautininkų leidžiamo laikraščio *Dirva* leidybės redaktoriumi. 1952 m. V. Rastenis pradėjo dirbti Laisvosios Europos komiteto New York lietuvių spaudos ir organizacijų skyriaus vedėju ir persikėlė gyventi į New York. Greita veiklos tautininkų sąjungoje ir Laisvosios Europos komitete, jis aktyviai dalyvavo ir kitų organizacijų veikloje, buvo Amerikos lietuvių tarybos (ALT) narys, vėliau Pavergtų Europos tautų seimo (PETS) lietuvių delegacijos narys, bendradarbiavo „Liberty“ radijuje, buvo vienas iš *Lietuvių enciklopedijos* redaktorių.

V. Rastenis politinės visuomeninės veiklos bei jo gyvenimo neįmanoma atskirti nuo žurnalistikos. Čia jis galėjo išsakyti savo nuomonę, poziciją įvairiais klausimais. Surinkus jo visus straipsnius, galima puikiai susidaryti tikslų išeivijos gyvenimo, politinio veikimo, kultūrinio gyvenimo vaizdą. Būtent žurnalistikoje V. Rastenis atsiskleidė ne tik kaip politikas, bet kaip ir visuomenininkas, plačių interesų žmogus, sugebantis rašyti atvirai, vaiz-

dingai, tik jam būdingu savitu stiliumi. Lietuvoje ir išeivijoje jis rašė daugiau kaip dešimčiai laikraščių, parašė tūkstančius straipsnių. Jo publicistika apėmė įvairias gyvenimo sritis: nuo lietuvių kalbos problemų iki teatro, nuo politikos iki muzikos, nuo tarptautinės padėties vertinimo iki literatūros, nuo asmenybių pristatymo iki Lietuvos padėties analizės.

Dalis svarbiausių ir įdomiausių V. Rastenis straipsnių ir surinkti į Daivos Dapkutės sudarytą knygą. Istorikė atliko

World Literature Today atgal į ateitį

Po Naujųjų metų pasirodęs pirmasis 2005–ųjų *World Literature Today* (WLT) sausio – balandžio numeris turbūt nustebino daugelį ištikimų jo skaitytojų, na, o tie, kuriems galbūt pirmą kartą į rankas pakliuvo šis leidinys, taip pat tikrai neturėtų nusivilti. Galima drąsiai teigti, kad WLT nusprendė iš esmės atsinaujinti – tai skelbia ir programinis redakcijos poziciją pateikiantis Robert Con Davis–Undiano straipsnis, pavadinamas „World Literature Today Goes Back to the Future“.

Atsinaujinimo esmė: žurnalo leidybą bei redaktoriai nusprendė, kad, esant dabartinėmis intelektualinės literatūros sąlygoms, būtina grįžti prie leidinio ištakų, drauge kuriant ambicingus ateities planus. Prisimintas WLT steigėjas Roy Temple House, teigęs, kad žurnalas privalo būti „šiek tiek prisitaikėlis“. Taigi nuspręsta, kad, norint išlikti konkurencingoje šiuolaikinio kultūrinio diskurso aplinkoje, reikia tapti atviresniems. Trumpai tariant, WLT, iš daugiau ar mažiau uždaro akademinio žurnalo sieks tapti tiesiog žurnalu, kurį skaityti galės ne tik konkrečios srities žinovai, bet ir visi, kuriems įdomi šiuolaikinė literatūra.

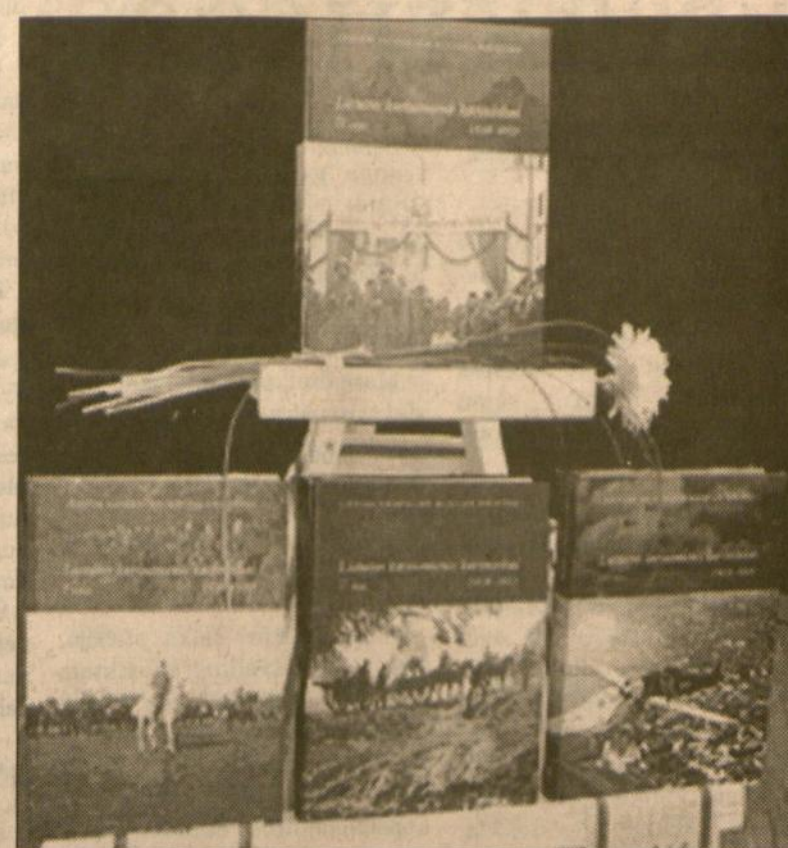
Tokio posūkio rezultatai matyti jau pirmajame numeryje. Aiškiai jaučiamos tendencijos griežtai akademinę kalbą keisti įtaigesniu esminiu stiliumi, daug mažiau knygų recenzijų (redakcijos teigimu, ateityje jų bus dar mažiau), tačiau daugiau vienos ar kitos šalies kultūrą kurio nors aspektu pristatančių esė žanro tekstų. Be to, puikios kokybės nuotraukos, patrauklus, bet jokių būdu ne rėksmingas dizainas.

Bene didžiausia „apčiuopiama“ naujovė – naujas kultūrinis – edukacinis priedas „WLT Kids“, skirtas vaikams. Tai neabejotinas leidėjo siekis užsiauginti būsimuosius išprususius, bet nebūtinai profesionalius, pasaulinės literatūros skaitytojus bei vertintojus. Kaip tai pavyks, pamatysime dar ne greitai.

Didžioji dalis naujausiojo WLT numerio: žymiai šiuolaikinei brazilų rašytojai Nelida Pinon, tituluojamai „Brazilijos moterų balsu bei kolektyvine atmintimi“. Čia rasite ir vertą

didelį darbą: vien surinkti straipsnius gausioje lietuviškoje periodikoje atima daug laiko, juolab, kad Lietuvos bibliotekos ir archyvai turi ne visus išeivijoje leistos spaudos komplektus, o kai kurių ir visai neturi. Knyga parengta dalykiškai: straipsniai grupuojami pagal chronologiją ir tematiką, sudarytos bibliografinės nuorodos bei komentarai, pavardžių rodyklė. Tikėkimės, kad šis leidinys sulauks skaitytojų dėmesio ir išeivijoje.

Dalia Kuizinienė.

Karių biografijose – tautos istorija

Jau galima atsiversti įspūdingo ir kruopščiai Lietuvos kariuomenės karių, nukentėjusių nuo sovietinio ir nacistinio genocido, artimųjų sąjungos (LKKAS) bei Lietuvos Nacionalinio muziejaus parengtą leidinio *Lietuvos kariuomenės karininkai 1918–1953* ketvirtąjį tomą, biografijų žinyną, apimančią J–K raidėmis prasidedančias pavardes. Išsklindami žinyno sutikimai vyko Vilniuje ir Kaune Karininkų ramovėse sausio 16 ir 22 d. Leidinys skirtas visiems Lietuvos kariuomenės pėstininkų karininkams, žygio į atgautą Vilnių 1939 m. rudenį dalyviams.

Keliaujant žurnalo puslapiams, iš karštosios Brazilijos tenka persikelti į niūrią Rusijos provinciją – Uralo regioną. Aleksejui Purin pristato, prieš dvejus metus nusizūdžiusį jauną talentingą poetą Boris Ryzhy. Straipsnyje „Music Alone“ B. Ryzhy kūryba pateikiama kaip Uralo regione posovietiniu laikotarpiu susiformavusios subkultūros suformuotos fenomenas. Savo eilėraščiuose poetas atskleidė sudėtingą sociokultūrinę buvusios imperijos situaciją. Viename eilėraštyje B. Ryzhy savo tėvynę apibūdina kaip šalį, „tūkstančius metų padaliną į policininkus ir vagis“.

Dėmesio vertas straipsnis, trumpai, bet taikliai pristatantis šiemetinę literatūros srities Nobelio premijos laureatę austrę Elfriede Jelinek. Pabrėžiama, kad dėl kontroversiškų ir radikalių politinių pažiūrų autorė nebuvo laikoma „rimta“ kandidate gauti šį prestižinį apdovanojimą. Vis dėlto džiugu, kad visą amžių veikianti premijas skirstanti institucija savo sprendimais sūgeba visus nustebinti. Juolab, kad E. Jelinek talentas yra negincijamas, o kūriniai – įspūdingi, aktualūs ir išlaisvinantys.

Kūrybos skiltyje spausdinami brazilų poeto Jao Cabral de Melo Neto, vokiečių W. G. Sebald, irakietės Dunya Mikhail bei rumunės Liliana Ursu eilėraščiai. Recenzijų skyrelyje Rimvydas Šilbajoris aptaria A. Mackaus fondo išleistą Aldonos Veščionaitės poezijos knygą *Blykstelėjimai: Šimtmečiui baigiantis ir kiti netikėtumai*.

Vladas Krivickas

Dabartinis LKKAS pirmininkas Vytautas Zabielskas pratęsė organizacinį ir kūrybinį savo pirmtako, 9-ųjų tomų leidinio sumanytojo, Vytauto Janulaučio (1929–2003) darbą, jam talkino didelę grupę pasiūvenusių ir be jokių atlygio dirbusių žmonių – Lietuvos kariuomenės karių palikuonių, įvairių specialybių entuziastų. Padėjo pinigais aukoję žmonės, gyveną šiaurės ir anapus Atlanto, didelę dalį lėšų surinko LKKAS. Ketvirtą tomo mėnesį buvo ir valstybės įstaigos – Kultūros bei Krašto

apsaugos ministerija. O pirmasis leidinio tomas išleistas Jungtinėse Amerikos Valstijose gyvenusios Petro Sniegaičio, buvusio artilerijos jaunesniojo leitenanto, žmonos Elenos Bražytės–Sniegaitienės lėšomis. Trečiasis – buvusio pėstininkų atsargos jaunesniojo leitenanto Juozo Kazicko ir jo žmonos Aleksandros dosnumo dėka.

Į leidinio rengimą škart įsijungė ir žadėjo toliau dalyvauti istorikai: habil. dr. Antanas Tyla, Vilniaus universiteto doc. Sigitas Jęgelevičius, dr. Jonas Vaičenonis. Krašto apsaugos ministerijos Karo istorijos centro direktorius Valdas Rakutis, labai gerai vertinę kruopštų istorikų mėgėjų darbą. Tikrų istorinių žinių apie Lietuvos kariuomenės įžengimą į Vilnių pateikė, susitikime Kaune kalbėjusi ir visus sužavėjusi, buvusio Lietuvos konsulato darbuotoja Birutė Federavičienė, jos pasakojimą kaudinėciai užrašė, kaip tuometinės padėties liudijimą.

Busimasis penktasis tomas apims raidėmis L M ir N prasidedančias pavardes. Jis bus skirtas kovų prie Širvintų ir Giedraičių 85–jų metinių paminėjimui. Leidinio sudarytojai laukia naujų biografinių žinių ir patikslinimų.

Skaitytojai jau pageidautų pirmojo tomo pakartotinio leidimo. Unikalaus leidinio jau negauname Lietuvos knygynuose. Naujajį ir kitus tomus galima įsigyti adresu: Vytautas Zabielskas, Pušų, g. 7–4, LT-08120 Vilnius, tel. 272–3828. JAV pagalbos Jonas Variakojis 3715 West 68th St., Chicago, IL 60629, USA, tel. 773–585–649.

Egidija Kaulakytė

Kalba LKKAS pirm. Vytautas Zabielskas *Lietuvos Karininkai 1918–1953* IV tomo sutikime Vilniuje. Dainuoja Karininkų ramovės moterų ansamblis.